

TRGOVINA NA MALO REPUBLIKE HRVATSKE U VRIJEME PANDEMIJE COVID – 19*

SUZANA KEGLEVIĆ KOZJAK

Faculty of Organization and Informatics
University of Zagreb
Pavlinska 2, 42000 Varaždin, Croatia
suzana.kozjak@foi.unizg.hr

MISLAV ŠUKER

Faculty of Organization and Informatics
University of Zagreb
Pavlinska 2, 42000 Varaždin, Croatia
msuker@foi.hr

EMA NOVAK

Faculty of Organization and Informatics
University of Zagreb
Pavlinska 2, 42000 Varaždin, Croatia
enovak@foi.unizg.hr

SAŽETAK

Trgovina se može promatrati kao djelatnost potrebna za gospodarski rast i razvoj zemlje, stvaranje dodane vrijednosti te poticanje stanovništva na potrošnju. Obzirom na neočekivano izbijanje pandemije COVID – 19 na početku 2020. godine, trgovačka djelatnost diljem svijeta, pa tako i Republike Hrvatske, suočila se s naglim promjenama u vidu smanjenja ili povećanja potrošnje za određenim proizvodima. Cilj ovog rada jest prikazati kretanje realnog i kalendarski prilagođenog prometa trgovine na malo u Republici Hrvatskoj za vrijeme izbijanja pandemije COVID – 19 te usporediti ključne promjene s drugim državama članicama Europske unije. Pritom će se usporedba Republike Hrvatske s drugim državama članicama Unije raditi na temelju četiri pokazatelja, a to su BDP (promatrajući investicije, uvoz i izvoz te osobnu potrošnju), realni promet, broj zaposlenih te bruto plaće u trgovačkom sektoru.

KLJUČNE RIJEČI: trgovina na malo, realni promet, kalendarski prilagođeni promet, pandemija COVID – 19

*Ovo istraživanje provedeno je kao dio šireg istraživanja u sklopu znanstveno-stručnog projekta „Primjena integriranog marketinga u poslovanju malog i srednjeg poduzetništva“. Nositelj projekta je CRODMA - Hrvatska udruga za direktni i interaktivni marketing.

RETAIL TRADE DURING THE COVID – 19 PANDEMIC IN THE REPUBLIC OF CROATIA*

ABSTRACT

Trade can be observed as an activity necessary for economic growth and development of a country, creating added value and encouraging the population to consume. Given the unexpected outbreak of the COVID – 19 pandemic in early 2020, trade around the world, including the Republic of Croatia, has faced sudden changes such as reducing or increasing the consumption of certain products. The aim of this paper is to show the movement of real and calendar adjusted retail trade turnover in the Republic of Croatia during the outbreak of the COVID – 19 pandemic, as well as to compare the key changes with other EU Member States. The comparison of the Republic of Croatia with other Member States of the Union will be based on four indicators, which include GDP (observing investments, imports and exports, as well as personal consumption), real turnover, number of employees and gross wages in the trade sector.

KEYWORDS: retail trade, real turnover, calendar adjusted turnover, pandemic of the COVID – 19

*This research was conducted as part of a broader research within the scientific-professional project "Integrated marketing in small and medium enterprises". The project leader is CRODMA - Croatian Association for Direct and Interactive Marketing.

1. UVOD

Na početku 2020. godine svijet se naglo i neočekivano suočio s jednom od najvećih, zdravstvenih kriza u posljednjih 100 godina. Pandemija COVID – 19 prouzročila je dosad nezabilježene globalne zdravstvene, gospodarske, socijalne i humanitarne probleme te uzrokovala brojne poremećaje u svjetskoj, međunarodnoj trgovini. Uska grla, smanjenje globalne proizvodnje i zaposlenosti, pad razine stranih ulaganja, pojava slabih točaka u opskrbnim lancima, povećanje egzistencijalne nejednakosti među stanovništvom, zastoj u borbi protiv klimatskih promjena te nedostatna suradnja Svjetske trgovinske organizacije s drugim međunarodnom institucijama (poput Svjetske zdravstvene organizacije, Ujedinjenih naroda i Svjetske banke) samo su neke od negativnih implikacija koje su ili će tek izroniti iz trenutne pandemije. (Europski parlament, 2021.)

Globalna zdravstvena kriza prouzročena pandemijom COVID – 19 negativno je utjecala na psihičko i fizičko zdravlje stanovništva cijelog svijeta. Protuepidemijske mjere poput držanja fizičke distance od 2 metra, nošenje zaštitnih maski, dezinfekcije prostorija i ruku te rad i školovanje "od doma" doprinijeli su razvoju ljudske asocijalnosti te uspostavljanju novog, razdvojenog načina života. U svrhu sprječavanja širenja zaraze, mnoge zemlje uvele su tzv. djelomično ili potpuno zatvaranje (engl. *lockdown*), pri čemu se isto odnosilo na obustavu rada odgojnih i obrazovnih institucija, trgovačkih subjekata (koji ne prodaju robu široke potrošnje), uslužnih subjekata (ugostiteljskih, smještajnih, frizerskih, kozmetičarskih i drugih) i javnog prijevoza te, u nekim zemljama, zabranu napuštanja mjesta prebivališta.

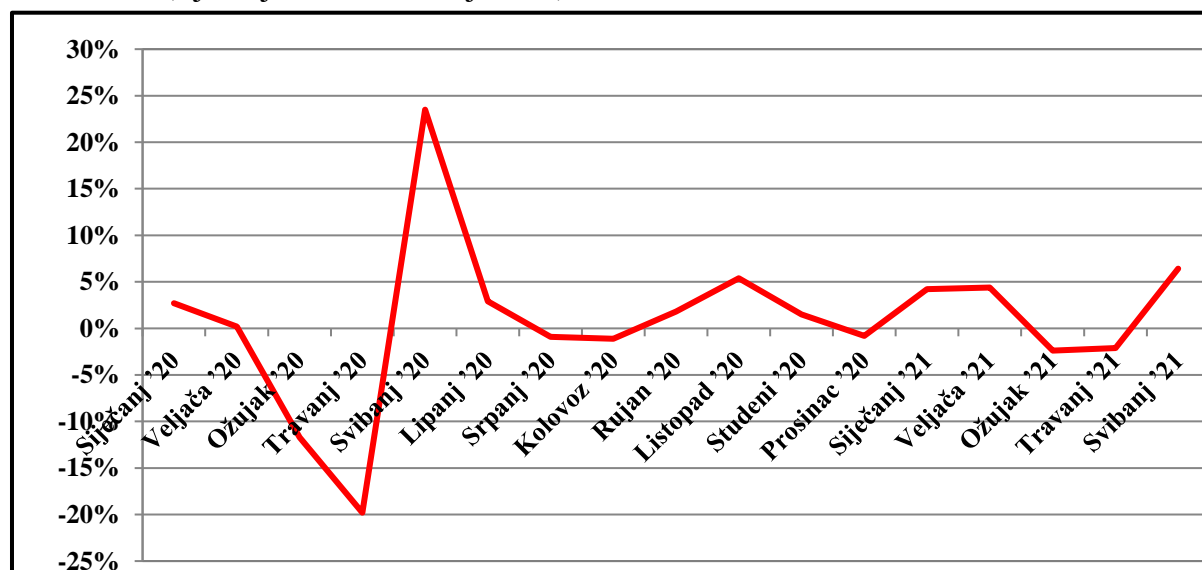
Republika Hrvatska nije ostala pošteđena navedenih mjera te je u ožujku 2020. godine donesena *Odluka o proglašenju epidemije bolesti COVID – 19 uzrokovana virusom SARS – CoV – 2*, čime je obustavljen rad svih odgojno – obrazovnih i uslužnih djelatnosti te je zemlja pala pod potpuno zatvaranje (engl. *lockdown*). Jedna od djelatnosti koja je najviše osjetila žestinu potpunog zatvaranja (engl. *lockdown*) jest trgovina. Nemogućnost rada u periodu od sredine ožujka do kraja travnja te, kasnije, rigorozne mjere u vidu dozvoljenog broja kupaca unutar prodavaonica, dezinfekcije prostorija i pauze za izmjenu smjena bile su samo neki od izazova koji su od trgovaca na malo tražili povećani angažman. Osim trgovine na malo na domaćem tržištu, s velikim promjenama suočila se i svjetska, međunarodna trgovina. I dok je trgovina proizvoda poput medicinskih i farmaceutskih potrepština, IT opreme i programa te hrane “cvjetala“, uvoz i izvoz proizvoda kao što su odjeća i obuća, igračke, vozila i gorivo doživjeli su snažan pad.

Prema tome, cilj ovog rada jest prikazati kretanje prometa trgovine na malo u Republici Hrvatskoj tijekom same pandemije i to pomoću realnog i kalendarski prilagođenog prometa. Osim toga, prikazat će se promet trgovine na malo Republike Hrvatske u odnosu na države članice Europske unije pomoću pokazatelja kao što su BDP, realni promet, broj zaposlenih te bruto plaće. Rad se sastoji od četiri poglavlja, od kojih su prvo uvodna razmatranja, zatim slijedi analiza prometa trgovine na malo u Republici Hrvatskoj, iza toga usporedba kretanja domaćeg prometa trgovine na malo u okvirima Europske unije i, na kraju, zaključak.

2. ANALIZA PROMETA TRGOVINE NA MALO U REPUBLICI HRVATSKOJ

Promet neke djelatnosti je parametar koji ukazuje na kretanje određene djelatnosti, odnosno ukazuje na rast ili pad poslovanja na mjesečnoj ili godišnjoj razini te na taj način pruža orijentir svakom subjektu koji djeluje na tržištu i na temelju toga kreira buduću politiku poslovanja kako bi postigao rezultate. Kretanje realnog prometa trgovine na malo u Republici Hrvatskoj na mjesečnoj razini u razdoblju obilježenom pojavom pandemije COVID – 19 prikazano je na grafikonu 1.

Grafikon 1: Kretanje realnog prometa u trgovini na malo u Republici Hrvatskoj (siječanj 2020. – svibanj 2021.)

Izvor: Izrada autora prema DZS Trgovina na malo – Priopćenje, 2020. i 2021. godina

S gledišta godišnje razine, odnosno uspoređujući tekući sa prethodnim mjesecom, trgovina na malo je početak 2020. godine započela uspješno, kada se kao parametar uspješnosti gleda promet. Kalendarski prilagođeni promet realno je porastao za 6,2 posto u odnosu na siječanj 2019. godine, s naglaskom da je rastu više doprinijela trgovina na malo neprehrambenim proizvodima, čiji je promet porastao za 8 posto. Promet trgovine na malo nastavio je s rastom i u veljači, ali po nižoj stopi. Promet je realno porastao za 4,9 posto, s time da je sada promet trgovine na malo neprehrambenim proizvodima više doprinio tom rastu s obzirom da su te trgovine zabilježile porast prometa od 13,1 posto. U ožujku i na početku potpunog zatvaranja (engl. *lockdown*), realni promet trgovine na malo zabilježio je najveći pad do tog trenutka od siječnja 2010. godine i ekonomske krize koja je tada bila još prisutna u Republici Hrvatskoj. Kalendarski prilagođeni promet od trgovine na malo realno je pao za 7 posto, pri čemu su i na ovoj razini trgovine na malo neprehrambenim proizvodima (17,3 posto) zabilježile znatniji pad nego trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima (8,5 posto), što dovoljno govori o ograničenosti obavljanja trgovačke djelatnosti u tom mjesecu. (DZS, 2020.)

Drugi mjesec poslovanja u specifičnim uvjetima, trgovini na malo u travnju donio je novi rekordni pad realnog prometa, i to u relativnom iznosu od 25,5 posto. Podaci koji pokazuju da je trgovina na malo neprehrambenim proizvodima ostvarila pad prometa za čak 40,5 posto, potvrđuju da je ista u prvih mjesec dana pandemije bila puno fleksibilnija na nastale promjene s obzirom da je njezin promet u manjoj mjeri ostvario pad (6,2 posto). U svibnju 2020. godine u usporedbi s istim mjesecom prethodne godine, kalendarski prilagođeni promet od trgovine na malo realno je pao za 7,8 posto. Ovog puta, veći pad je zabilježio promet trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima koji je realno pao za 4,9 posto u odnosu na isti mjesec 2019. godine, dok je promet trgovine na malo neprehrambenim proizvodima pao za 3,4 posto. (DZS, 2020.)

Rezultati iz lipnja 2020. godine nagovijestili su postepeni oporavak gospodarstva od nepredvidivih ekonomskih kretnji koje su se događale prethodnih mjeseci pa je tako lipanj rezultirao usporenim padom realnog prometa na godišnjoj razini za 6,2 posto u odnosu na lipanj 2019. godine, što je za 1,5 posto manji pad kada se uspoređuje svibanj 2019. i 2020. godine. Na godišnjoj razini, trgovina na malo je u srpnju (peti mjesec zaredom) zabilježila pad realnog prometa i to za 6,7 posto. Kao i prethodni, i ovaj mjesec se pokazao loš za trgovine koje u svom asortimanu imaju prehrambene proizvode, a ponajviše radi skromnije potrošnje negoli što je to uobičajeno za mjesec srpanj s obzirom na broj ljudi koji u tada boravi u Republici Hrvatskoj. Realni promet tih trgovina pao je za 9,8 posto u odnosu na isti mjesec prošle godine, dok je promet od trgovine na malo neprehrambenim proizvodima porastao 2,4 posto. (DZS, 2020.)

Prekidom turističke sezone zbog naglog porasta broja novooboljelih, promet trgovine na malo zabilježio je snažniji pad nego prethodni mjesec, odnosno promet je realno pao za 8,6 posto u odnosu na kolovoz 2019. godine. S obzirom da je broj dolazaka i noćenja u turističkoj sezoni niži po dvoznamenkastoj stopi, potrošnja turista još suzdržanija, što je rezultiralo padom prometa u trgovini na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima za 11,4 posto. U naredna tri mjeseca, pad prometa u trgovini na malo je i dalje bio prisutan, ali u puno manjoj mjeri pa je tako u studenome zabilježen najmanji pad prometa od ožujka te je on iznosio samo 0,7 posto u odnosu na studeni 2019. godine. Porast prometa u studenom ostvarilo je šest trgovačkih struka, koje čine 69,2 posto ukupnog prometa, a među njima su i trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima te neprehrambenim proizvodima koje su porasle za 1,5, odnosno na 1,9 posto.

20 posto manja blagdanska košarica i djelomično zatvaranje, koje je drastično smanjilo potrošnju kroz adventske sajmove i manifestacije, zatvoreni restorani i kafići, izostanak brojnih domjenaka te proslava (koji su godinama bili jedan od generatora veće potrošnje što hrane i pića, a što ostalih popratnih proizvoda), negativno je utjecalo na raspoloženje i optimizam potrošača pa je na godišnjoj razini, realni promet u zadnjem mjesecu 2020. godine pao za 3,2 posto, što ujedno i predstavlja pad deseti mjesec zaredom. Pritom je promet trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima porastao za 4,7 posto, dok je promet od trgovine na malo neprehrambenim proizvodima pao za 5,5 posto. (Grabancijaš.com, 2021.)

Iako je u prvom mjesecu 2021. godine zabilježen pad na godišnjoj razini, važno je naglasiti kako se radi o novom najblažem padu realnog prometa od ožujka 2020. godine koji je u relativnom iznosu iznosio 0,3 posto. Takav postotak nagovijestio je da će već u veljači 2021. godine promet od trgovine na malo zabilježiti prvi porast realnog prometa nakon nešto manje od godinu dana, što znači da je trgovina na malo dosegla onu razinu uspješnosti koju je imala prije pandemije i ograničavanja kretanja stanovništva. Stoga, prvi puta nakon jedanaest mjeseci realni promet na godišnjoj razini raste i to za 3,8 posto, a prometi trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima te neprehrambenim proizvodima su porasli po istom postotku (0,2 posto). Ožujak 2021. godine je drugi mjesec zaredom kako realni promet trgovine na malo tj. potrošnja raste, i to po najvišoj stopi od kada DZS prati i mjeri navedene podatke. (DZS, 2021.)

Prema kalendarski prilagođenim podacima, realni promet u travnju je porastao za 14,3 posto u odnosu na ožujak 2020. godine. Velike oscilacije su zabilježene u dvije kategorije trgovine na malo, pa je tako promet trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima pao za 5 posto, što je i razumljivo iz razloga jer je u danima ispred potpunog zatvaranja (engl. *lockdown*) u ožujku prethodne godine bila velika potražnja za osnovnim namirnicama. S druge strane, promet od trgovine na malo neprehrambenim proizvodima ostvario je porast od čak 33,6 posto u odnosu na prethodni ožujak, a razlog tome je činjenica da je stanovništvo u prvom redu bilo usmjereno ka kupnji neophodnih namirnica pa su neprehrambeni artikli ostali neprodani.

Rekordni skok potrošnje zabilježen je u travnju 2021. godine u odnosu na isti mjesec 2020. godine. U Hrvatskoj je u potrošnja porasla treći mjesec za redom i to po najvišoj stopi od kada DZS prati i mjeri podatke po postojećoj metodologiji, što ukazuje na daljnji oporavak potrošnje i cjelokupnog gospodarstva. Kalendarski prilagođeni promet od trgovine na malo realno je porastao za 34,3 posto, a pritom je promet od trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima porastao za 12 posto, a promet trgovine na malo neprehrambenim proizvodima za čak 69,5 posto, što dovoljno govori ograničenosti raznih djelatnosti tijekom zatvaranja i od prve pojave zaraze s COVID – 19 u Republici Hrvatskoj. U zadnjem mjesecu promatranog razdoblja, promet trgovine na malo realno je porastao za 16,5 posto. Pritom je promet od trgovine na malo hranom, pićima i duhanskim proizvodima porastao za 11,2 posto, a promet trgovine na malo neprehrambenim proizvodima za 18,2 posto. (Progressive.com, 2021.)

U prvih pet mjeseci tekuće godine (2021. godina), realni promet porastao je za 13 posto u odnosu na lanjsko razdoblje, a takav rezultat ostvaren je ponajviše radi snažnog rasta u travnju i svibnju. Zahvaljujući tome, u drugom tromjesečju očekuje se snažan rast gospodarstva u odnosu na isto lanjsko razdoblje, što će biti prvi rast bruto domaćih proizvoda na godišnjoj razini od prvog tromjesečja prošle godine. (DZS, 2021.)

Kumulativno gledano cijelu godinu, realni kalendarski prilagođeni promet od trgovine na malo pao je za 5,8 posto u odnosu na 2019. godinu. Može se reći da se jedan od razloga za pad

prometa krije u tome, što su samo tri trgovačke struke u 2020. godini ostvarile porast prometa u odnosu na godinu prije, i to *Trgovina na malo internetom ili poštom* (12,6 posto), *Ljekarne, medicinski i ortopedski proizvodi, kozmetički i toaletni proizvodi* (5,8 posto) te *Nespecijalizirane prodavaonice pretežno živežnim namirnicama* (0,2 posto). (DZS, 2021.)

Analitičari *Raiffeisenbank Austria* (RBA) navode sljedeće: „I u mjesecima 2021. kretanja u industriji, maloprodaji, kao i cjelokupnom gospodarstvu bit će i dalje otežana negativnim utjecajem pandemije. Oporavak možemo očekivati s početkom drugog tromjesečja, pogotovo ako se cijepljenje ubrza i pandemija smiri.” (Raiffeisen istraživanja, 2021). Da su prognoze analitičara točne, vidljivo je na grafikonu 1 koji pokazuje kako je početak 2021. godine donio oporavak gospodarstva i, prvi puta nakon ožujka, rast prometa u trgovačkoj djelatnosti.

3. TRGOVINA NA MALO REPUBLIKE HRVATSKE U OKVIRIMA EUROPSKE UNIJE

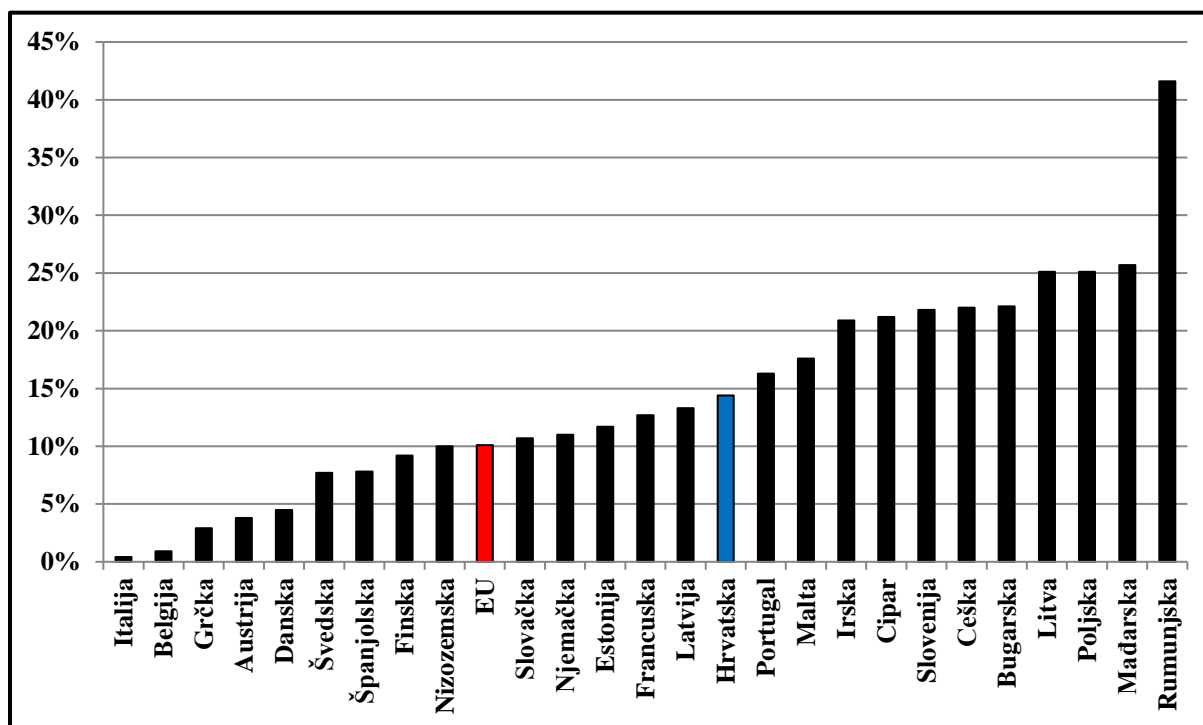
Poslovne statistike i analize u trgovini na malo omogućavaju dodatni uvid u strukturu, tj. ukazuju na promjene u strukturi te na taj način pomažu u usporedbi Republike Hrvatske, u ovom slučaju, sa ostalim zemljama Europske unije. U 2019. godini gospodarstvo na razini Europe je poraslo, ali po sporijoj stopi od uobičajene. Zemlje koje su bile članice u 2020. godini zabilježile su u 2019. godini rast BDP – a u realnom iznosu od 1,7 posto u odnosu na prethodnu godinu. Komponenta BDP – a koja je ostvarila najveći rast su bile investicije koje su porasle za 2,2 posto. Uvoz i izvoz rasli su po jednakoj stopi (0,2 posto), a rast osobne potrošnje (kućanstva) iznosio je 1,2 posto što se pozitivno odrazilo na trgovinu na malo. Realni promet u trgovini na malo prema kalendarski prilagođenim indeksima povećan je za 2,6 posto u 2019. u odnosu na prethodnu 2018. godinu. Realni promet je u prosjeku porastao u dvadeset u šest zemalja članica, dok je jedini pad zabilježen u Slovačkoj te je iznosio 1,3 posto (Ekonomski institut Zagreb, 2020).

Zemlje koje su ostvarile brzi rast prometa, tj. čiji je promet bio iznad 4 posto su Češka, Estonija, Irska, Mađarska i Rumunjska. Republika Hrvatska je također bila zemlja s brzim rastom realnog prometa. Unutar strukture trgovine na malo u Europi prema djelatnostima, rast prometa trgovine na malo neprehrambenim proizvodima (3,5 posto) bio je veći od rasta prometa trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima (1,2 posto) (Ekonomski institut Zagreb, 2020).

E – trgovina, kao jedna od kategorija trgovine na malo koja je i prije pandemije bilježila rast, najviše je dolazila do izražaja, no fizički kanal prodaje i dalje ima veliko značenje u maloprodaji. Kada se radi o trgovačkim centrima, u većini zapadnih zemalja Unije isti se nalaze u fazi zrelosti, a u zemljama središnje i istočne Europe još dolaze u navedenu fazu, na što ukazuje pad novootvorenih trgovačkih centara u toj regiji. Usprkos tome, ukupna površina prodajnih trgovačkih lanaca raste, a konkurencija se povećava. (Ekonomski institut Zagreb, 2020).

Podaci kojima raspolaže *Eurostat* pokazuju da je u 2019. godini u Europskoj uniji promet trgovine na malo povećan za 10,1 posto u odnosu na 2015. godinu koja je izabrana kao bazna godina. Republika Hrvatska zabilježila je porast prometa iznad prosjeka Unije te je isti iznosio 14,4 posto. Takav porast prometa svrstao ju je u grupu zemalja koje su zabilježile, ne toliko značajan, rast iznad prosjeka. Države koje su ostvarile značajan rast su Rumunjska (41,6 posto), Mađarska (25,7 posto), Litva (25,1 posto), Poljska (25,1 posto), Bugarska (22,1 posto), Češka (22 posto), Slovenija (21,8 posto), Cipar (21,2 posto) i Finska (20,8 posto). (Eurostat, 2021.)

Grafikon 2: Porast prometa trgovine na malo u državama članicama Europske unije

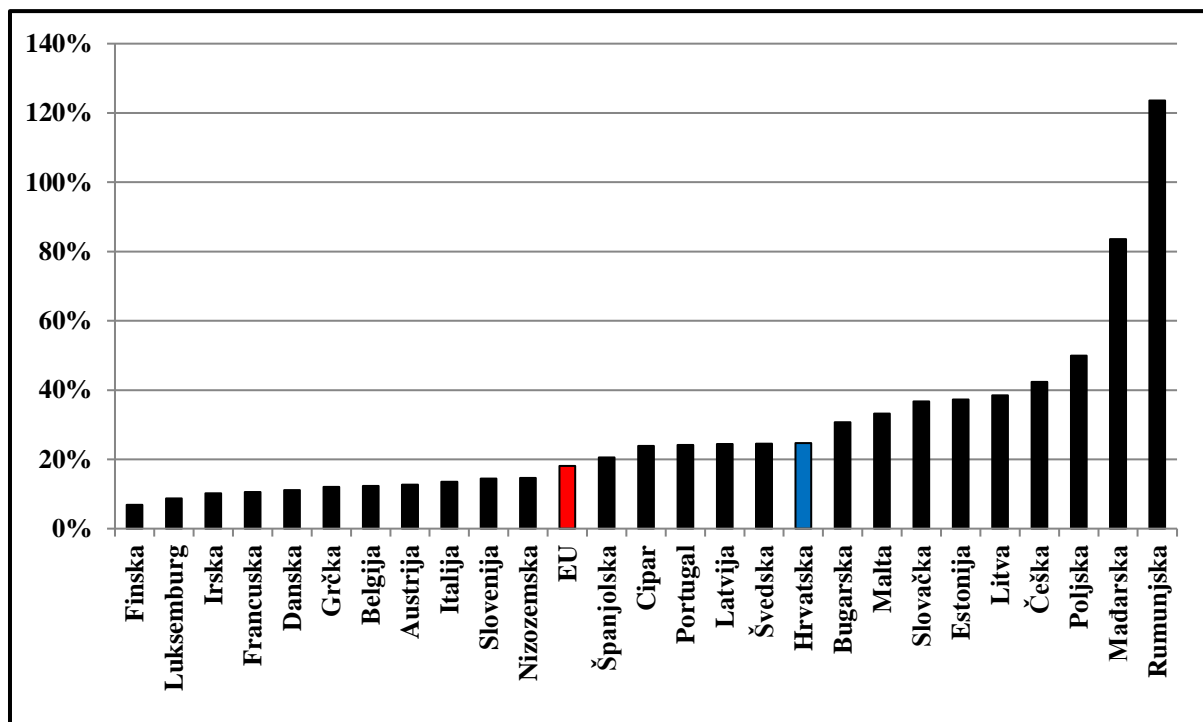
Izvor: Izrada autora prema Eurostat Turnover and volume of sales in wholesale and retail trade - annual data, 2020. godina)

U 2019. godini Republika Hrvatska zabilježila je pad broja zaposlenih u trgovini na malo pa je tako, u odnosu na 2015. godinu, bilo 3,1 posto manje zaposlenih, dok je na razini Europske unije (27 članica) zabilježen rast od 4,5 posto. Države koje su uz Republiku Hrvatsku jedine zabilježile pad u ovoj kategoriji su Bugarska, Finska (koja je imala uvjerljivo najveći pad od 7,9 posto u odnosu na 2015. godinu), Latvija i Litva.

Zadnji parametar na temelju kojeg će se usporediti Republika Hrvatska s Europskom unijom jesu bruto plaće koje su u odnosu na 2015. godinu porasle za 24,7 posto u Republici Hrvatskoj. S obzirom da je na razini Europske unije bruto plaća porasla za 18,1 posto, dolazi se do zaključka da su u trgovačkoj djelatnosti Republike Hrvatske plaće rasle iznad prosjeka, što se reflektiralo na potrošnju kao glavnu sastavnicu BDP – a. Države koje su u ovoj kategoriji zabilježile najveći rast su Rumunjska (123,6 posto), Mađarska (83,6 posto), Poljska (50 posto) i Češka (42,4 posto), čime je potvrđeno da se radi o državama čije je gospodarstvo najviše uznapredovalo u razdoblju od 2015. do 2019. godine. (Eurostat, 2021.)

Grafikon 3: Porast bruto plaća u zemljama članicama Europske unije

Izvor: Izrada autora prema Eurostat Labour input in wholesale and retail trade - annual data, 2019. godina

S obzirom na pandemiju COVID – 19, i na razini Europske unije događale su se oscilacije u uspješnosti djelatnosti trgovine na malo. Do pojave pandemije, trend pozitivnog rasta gospodarske aktivnosti, a samim time i prometa trgovine na malo na razini Unije započeo je krajem 2013. godine te se nastavio tijekom cijelog razdoblja sve do veljače 2020. godine. Mjesec ožujak i travanj obilježeni su kao mjeseci najvećih promjena u poslovanju svakoga poslovnog subjekta u 2020. godini, odnosno u tim mjesecima zabilježene su velike promjene i u trgovini na malo na razini Unije. Samim time je u ožujku prekinut niz pozitivnih trendova zabilježenih u trgovačkoj djelatnosti, pa je tako zemljama Unije promet pao za 10,1 posto, a u zemljama Eurozone za 11,7 posto u odnosu na prethodnu veljaču. Pad je zabilježen kada se uspoređuje isti mjesec prethodne 2019. godine, odnosno na godišnjoj razini ostvaren je pad za 7,6 posto, a u zemljama Eurozone za 8,8 posto. Drugi mjesec (travanj 2020. godine) obilježen neuobičajenim ekonomskim kretanjima, nastavio se negativno odražavati na trgovačku djelatnost, odnosno promet trgovine na malo je u odnosu na ožujak pao za 11,1 posto u zemljama Unije, a u članicama Eurozone za 11,7 posto. Na godišnjoj razini pad je bio još više izražen jer su zemlje članice Europske unije ostvarile pad za 18 posto, a zemlje Eurozone za 19,6 posto.

Zemlje na koje je pandemija u svojim začecima (ožujak i travanj 2020. godine) najviše utjecala, odnosno kojima je donijela najveće gubitke u ovoj djelatnosti, su Rumunjska (22,3 posto), Irska (21,9 posto), Hrvatska (20,6 posto), Francuska (20 posto) i Španjolska (19,4 posto). Vidljivo je kako Republika Hrvatska, u društvu ostalih navedenih zemalja članica, nije ostala imuna na posljedice koje je sa sobom donijela pandemija COVID – 19. Istodobno, države koje su se najbolje nosile te čija su gospodarstva ostavila dojam najbolje fleksibilnosti i spremnost na nepravilna ekonomska kretanja i ovu specifičnu situaciju su Njemačka (s padom prometa od 5,3 posto), Nizozemska (s padom prometa od 5,7 posto), Austrija (s padom prometa od 6,1 posto), Poljska (s padom prometa od 7,7 posto) i Slovenija (s padom prometa 8,8 posto).

4. ZAKLJUČAK

Početak 2020. godine bio je izazovan za cijeli svijet. Pojava pandemije COVID – 19 izazvala je niz neočekivanih događaja u ljudskim životima poput prekida fizičkog kontakta, preseljenje rada i školovanja unutar vlastitih domova, zatvaranje granica i uslužnih djelatnosti koje nisu neophodne za život te, konačno, potpuna zatvaranja (engl. *lockdown*) zemalja diljem svijeta. U svrhu sprječavanja širenja zaraze, zemlje su uvodile razne protuepidemijske mjere kako bi zaštitile svoja gospodarstva, zdravstvene sustave i samo stanovništvo. U takvim uvjetima, jedna od djelatnosti koja je pretrpjela najviše jest trgovina.

Trgovina (domaća i međunarodna) suočila se s velikim oscilacijama i promjenama realnog prometa. U proljeće 2020. godine, na samom početku pandemije, promet trgovine na malo neprehrambenim proizvodima te trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima naizmjenično je padao i rastao. Razlozi za snažne oscilacije ležali su u neizvjesnosti, osjećaju nesigurnosti i strahu od pandemije, zbog čega je stanovništvo bilo sklono kupovanju zaliha proizvoda široke potrošnje. Potpuno zatvaranje (engl. *lockdown*) kroz travanj i dio svibnja 2020. godine doprinijelo je drastičnom padu prometa trgovine na malo neprehrambenim proizvodima, dok je promet trgovine na malo hranom, pićem i duhanskim proizvodima padao u nešto manjem postotku. Negativno kretanje prometa u trgovini na malo nastavilo se i tijekom ljetnih mjeseci, prvenstveno zbog lošije turističke sezone i manjka broja ljudi koji u to vrijeme inače borave u Republici Hrvatskoj.

Netom prije pandemije COVID – 19 (2019. godina) gospodarstvo zemalja Europske unije raslo je po sporijoj stopi od uobičajene. Pokazatelji poput BDP – a, realnog prometa, broja zaposlenih u trgovini na malo i bruto plaća zabilježili su porast u većini zemalja članica Unije, pri čemu su iznimke bile Slovačka (s padom realnog prometa) te Bugarska, Finska, Hrvatska, Latvija i Litva (s padom broja zaposlenih u trgovini na malo). Pojavom pandemije u 2020. godini, trgovina na malo Europske unije pratila je svjetske trendove pa doživjela snažnije oscilacije u vidu konstantnog pada i rasta. Države koje su se najbolje nosile s novonastalom situacijom bile su Njemačka, Nizozemska, Austrija, Poljska i Slovenija.

Konačno, početak 2021. godine donio je stabilizaciju kretanja prometa trgovine na malo, a time i gospodarstva u cjelini. Cijepljenje stanovništva, otvaranje granica, ukidanje potpunih zatvaranja (engl. *lockdown*) te privikavanje na život s COVID – 19 omogućili su zemljama da nastave s gospodarskim aktivnostima prekinutim 2020. godine. Iako i dalje postoje mnoga ograničenja, osobito u vidu kretanja ljudi, roba i usluge sve više slobodno prelaze granice zemalja, čime se polako nagovještava oporavak svjetskog gospodarstva. Pandemija COVID – 19 promijenila je ljudske živote, negativno utjecala na gospodarska kretanja cijelog svijeta, uzburkala zdravstvene i socijalne sustave svih zemalja te izazvala globalnu krizu od koje će se svijet dugo oporavljati. No, bez obzira na negativne posljedice, pandemija je ukazala na brojne nedostatke i slabe karike u ljudskim djelatnostima, djelovanjima i suradnjama koje se sada mogu ojačati te pripremiti za sljedeću veliku krizu.

LITERATURA

1. Državni zavod za statistiku (DZS) Trgovina na malo Priopćenje br. 4.1.1/5 dostupno na dan 30.06.2021. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/04-01-01_05_2021.htm

2. Državni zavod za statistiku (DZS) Trgovina na malo Priopćenje br. 4.1.1/5 dostupno na dan 30.06.2020. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-01-01_05_2020.htm
3. Ekonomski institut Zagreb (2020) Sektorska analiza trgovine na malo br. 76, godina 9, ISSN: 1848-8986, autor: Anić I.D. dostupno na dan 1.09.2021. https://www.eizg.hr/userdocsimages/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/sa_trgovina_2020.pdf
4. Europski parlament (2021), Izvješće o aspektima i posljedicama pandemije bolesti COVID-19 povezanima s trgovinom (2020/2117(INI)), dostupno na dan 1.09.2021.: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0190_HR.html
5. Eurostat *Turnover and volume of sales in wholesale and retail trade - annual dana (2020)* dostupno na dan 1.09.2021. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=sts_trtu_a&lang=en
6. Eurostat *Labour input in wholesale and retail trade - annual dana (2019)* dostupno na dan 1.09.2021. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/sts_trlb_a
7. Grabancijaš.com (2021) Biznis i ekonomija dostupno na dan 1.09.2021.: <https://grabancijas.com/potrosnja-u-2020-pala-za-58-na-godisnjoj-razini-dzs/>
8. Progressive.com (2021) Robustan godišnji rast u travnju u trgovini na malo, dostupno na dan 1.09.2021. <https://progressive.com.hr/?p=13700>
9. Raiffeisen istraživanja (2021) dostupno na dan 29.01.2021. <https://www.rba.hr/en/-/kriza-otkriva-slabe-tocke-u-2020-godisnji-pad-trgovine-na-malo-i-industrijske-proizvodnje>